

Dr. Kamil UĞURLU / Karaman Belediye Başkanı

Odam Kireç Tutmuyor...

Semerciler Sokağından Mansurde Mahallesine girilince az sonra, belki elli metre, sokak sağa ve sola iki dal verir. Sol kol alınınca yol hafif sağa doğru kıvrılarak Rıza Tosun Efendilerin evinin önünden Dikbasan camisine kavuşur. Caminin sol canibinden yola devam edilirse az sonra Yusuf Hoca Mektebi Sokağına ve Köse'lerin evine varılır.

Yusuf Hoca Mektep Sokağındaki çakma kapılı evlerden birine girmek için önce andezit asıllı yassı, morumsu ve su tuttuğu için her zaman çevresini serin tutan, yüzeyi pürüzlü olduğu için ayağı kaydırmayan "hayat taşlığı" geçmek gerekir. Küçük avluya dikilmiş kadife çiçekleri, fesliken (fesleğen) ve onun yanında komşuluğundan hoşlanmadığı yarım evlek soğan, sarımsak, maydanoz, saksısı dışarı çıkarılmış hüsnüyusuf, yaprağı güzel, gecese fası, baygın kokulu yasemin, ucunda mercan gibi kızaran süs biberiyle Vita yağı kutusundan bir başka güzel saksı, o evin kültür düzeyini, kabullerini, değer yargılarını, ekonomisini, hattâ zaaflarını ortaya koyan unsurlar olarak yerlerini almışlardır.

Kişilerin hayatlarını, daha doğru söyleyişle zamanlarını bir takım şubelere bölmek mümkün değildir. Gerçekten yetiştiği çevre onu, bilmeden, plânlamadan, tabii bir seikle "bütünleşmiş bir hayat" yaşamaya alıştırmıştır. Tasavvufun vahdet anlayışı onu, hissettirmeden onu bu yola koymuştur ve o bunun farkında değildir. Nefes alan bir insan eğer özel bir dikkat sarf etmezse nefes aldığı -

verdiğinin farkında değildir. Bu da öyle bir şeydir.

Avluya bakan evler, iki göz bir mabe-yinden ibaret ve her biri bir aileye hizmet eden, hizmeti kusursuz gören, insan ölçeğinde, kişinin eli kadar, parmakları kadar yakın uzvu olmuş mekânlardan oluşuyordu. Karaman'lı sivil mimarlığın doruğunda evlerde yaşıyordu. Evleri organikti. Sanki iki kuzu – bir ana kerpiçten, samanlı kil harçtan, kireç badanadan, kâmiş çelenden, hasır tavandan, ardiç kirşlerden müteşekkil değildi. Nefes alan, konuşulan, kimi zaman kızan, küsen evlerdi bunlar ve içinde yaşayanlarla doğrudan konuşulan, hasbıhal edilen, kendine sır tevdi

**" Odam kireç tutmuyor,
Kumunu katmayınca ,,
Halk Türküsü**

edilen evlerdi. Bir Hisar semti vardı, dillere destan bir yerleşimdi. Bir büyük höyüğün tepesinde görkemli bir kale, her tarafı menkıbeyle, efsaneyle boyanmış bir kale ve onun gölgesine sığınmış, kimi fakir, kimi zengin, kimi şımarık ve mağrur, kimi ise boynu bükük, yazdan kış odununu biriktirmeye çalışan garip evlerdi bunlar.

Ve bunlar mükemmel komşuluk üniteleri teşkil etmişlerdi. Hisar, tevatür güzel bir memleketti ve birkaç gün gibi bir sürede, göz açıp kapayana dek yok edildi.

Batı özentisi hareketlerin Türkiye'deki en büyük tahribatı Hisar'ın yok edilmesi oldu-ğunu bir söyleyen çıkarsa, biz ona şahitlik ederiz. Bu dünyada ve öte yakada.

Geleneksel tasarımda binanın tümü tasarlınır. Bu sebepten dolayı her mekân farklı maksatlar için kullanılabilme esnekliğine sahiptir. Her mekân günün değişik zamanlarında farklı kullanımlara ve dekorasyona sahiptir. Bir oda sabah kahvaltı, kuşluk yemek hazırlığı için servis alanı, öğleyin yemek, ikinci dost kabul mekânı, akşam aile toplantı odası, gece ise yatak odası olarak hizmet verecektir. Karaman'daki eski tasarımlar ve ev organizasyonları tamamen böyleydi. Yerli mobilyaların olmaması işleri kolaylaştırıyordu. Geleneksel tasarımda iki yatak odalı ev diye bir kavram asla yoktu. Günlük hayatın süren çizgisi içersinde genellikle mekânlar kendiliğinden ortaya çıkar ve ailelerin hayatında bir bütünlük sağlardı.

Gelenekselin en belirgin özelliği güzellikle bir işe yaramayı daima birlikte götürmesidir.

Bu özellik önemlidir. Güzel, ihmal edilemez bir unsurdur.

Karaman'lı yapı ustası Şabap İbrahim, teknoloji ile sanatı, sanat ile zanaatı hiç ayrı düşünmedi. O zamanlarda da elbette teknoloji vardı. Hepsini "güzel yapmak" parantezi içinde hallihamur etmişti. Malzemeyi zorlamadan, ona uyum sağlayarak işini gerçekleştiriyordu. O aynı zamanda marangozdu, ahşap bezeme ustasıydı, mühendisti. 3 m. boyundaki ardıcın taşıyacağı yükü biliyordu. m² deki gezer yükün farkındaydı ve onu taşıyacak malzeme onun mâlumuydu. Akıntı vermek, terazi almak – terazilemek onun ustalıkları arasındaydı.

Ve sosyologdu Şabap İbrahim. Kendisine ev sipariş eden aileyi karşısına alır, önce bir analitik araştırma yapardı. Elinde not yazacak kâğıt olmazdı. Belki sadece bir kalem. Çevresi onun kâğıdıydı, kafasına yazardı. Ailenin kaç kişi olduğunu bilirdi. Kimin ne ihtiyacı olduğunu bildiği için sormazdı. Aile reisinin geliri onun mâlumuydu. Ne kadar borç alabileceğini bile bilirdi. Reis eğer

"beş gözlü bir ev" diyorsa, o, "hayır, eğer oğlanı everince şu yanındaki arsa ya ona bir göz ev örelerse, sana dört gözlü bir ev bile çok gelir" derdi. Aile reisi ona mutlaka hak verirdi.

Odalara işlenecek süsler bile ustanın iradesindeydi. Çok süslü bir ev, onun toplumdaki yerini oynatabilir, dalga geçilmesine sebep olabilirdi. Veya tersi, sade bezeli bir evde sadelik abartılmışsa, usta o aileyi uyarır, "parayı kıstığını sanarlar, Ömer Ağa'ya layık olmalı ev" derdi. Ömer Ağa bu kanaate boyun eğderdi.

Malzemenin seçiminden, çalışacak amelenin menşeinin bilinmesine kadar her şey müthiş bir örgütlenme içinde oluşurdu.

Karaman'da uygulanan geleneksel mimari, - bütün safhalarını bire bir yaşadığımız için biliyoruz - hayatı "bir" kabul ettiği için huzurluydu. Gündelik hayat, çalışma, dinlenme, ibadet etme, ziyaret gibi çeşitli zaman dilimlerini kapsıyordu. Çünkü hayat buydu, bunlardı, bütünlüşmüş "bir"di. Şehirli için çalışma; dinlenmeden, ibâdetten, ziyaretten ayrı bir şey değildi. Bir Karamanlı evinden sabah namazı çıktı mı, o eve en az on dört – on beş saat sonra dönerdi. Bu uzun zaman içinde o, namazlarını kılar, komşuyu ziyaret eder, çayını içer, ceneze varsa musallaya gider, orada onlarca kişiyle görüşür, konuşur, siyaset müzakere eder, yemeğe arkadaşını çağırır, birlikte kahve içmeye Çolakzadelerin helva dükkânına uğrar, eğer Tahir hoca Dikbasan'a gelmişse onun vaazını dinlemeye gider ve akşam namazını kılmak üzere mahalledeki cemaate yetişmeye çalışırdı. Namaz sonrası evine dönen bu kişi, artık bir eğlence ihtiyacı genellikle duymazdı. En azından, "bütün gününü masa başında veya fabrika tezgâhında veya bir bankada geçiren insanın tabii olarak duyduğu eğlence, kültür, eğitim, hatta ibadet gibi ihtiyaçlarını başka başka kanallardan, yollardan, çarelerden aramasına gerek yoktur."

Şehir ve şehircilik, sanki kendi – kendine, kendiliğinden oluşuyormuş gibi, zorlamasız, sakin ve dengeli teşekkül ederdi. "Bu anlayışla, birbiriyle iç içe

geçmiş, yakın ve çok yönlü kullanıma elverişli mekânlar açarak, insanların çalışmayı ve dinlenmeyi bir arada gerçekleştirmelerine, bir yanda gündelik nafakalarını kazanırken, bir yandan da yine bir arada yürüyen, ilmi ve ibadetle hem kafalarını, hem de ruhlarını olgunlaştırmalarına imkân hazırlanırdı." (1)

Eskiden Karaman böyleydi. Meselâ cami, şehirden ayrı bir mekân değildi. Orada toplanılır, birçok sosyal meseleye orada çözüm aranır, en iddiasız cemaatin bile fikri sorulurdu. Caminin etrafında dikili kavak ağacı mahallelerin bir ferdiydi. İmaretin kümbeti üzerinde köşkü olan leylek ailesinin gelişindeki gecikmenin konuşulduğu yerdi cami. Hiç bir şey insana batmazdı, dokunmazdı, aykırı gelmezdi, insanın karşısına dikilmezdi. Kullanılan malzeme yumuşak, tarz insancaydı. Fâniydi. Kerpiç, belli bir vâdeden sonra geldiği gibi toprağa dönerdi, başından itibaren bunu bilir, giderken gürültü çıkarmazdı.

Şehir öylesine büyük bir ahenk içinde inşa edilmişti ki, dokunulmasa, "rûz-i mahşere kadar" kendini denge içinde taşıyabilecek, her hangi bir çevre sorununu yaşanmadan, sosyal patlamaya meydan vermeden hayatını sürdürebilecek bir yapı oluşturulmuştu. Zamane ortamında böyle olmadı. Bazı kolaycılık, ruh tembelliği, düşünmek külfetine katlanmamak gibi çağdaş arazlar yüzünden şehre müdahale edildi. Eskiden teşekkül etmiş ve oturmuş, çizgilerini belirlemiş, kendine has olmuş özelliklerinin üstüne yanlış ve iğreti bir batı şehri şablonu oturtuldu ve ona uymayan yerleri törpülenmeye, kesilmeye, traş edilmeye, bazen tecavüz edilmeye başlandı. Etraf kan – revan içinde, bugüne gelindi. Türkiye'de değil, fakat yeryüzünde bu felaketi yaşamayan kutlu şehirlerin de varlığından haberdarız. Bu sırrı keşfeden, onu uygulayan mutlu şehirler de var ve onlar bugün tarihe şahitlik ederek, "bir zamanlar böyleydi ve herkes yedinci asırda da sizden on defa daha huzurluydular" demektedirler.

(1) S.Hüseyin Nasr, *İslam Sanatı ve Mâneviyatı*